

A BUDAPESTI PÁZMÁNY PÉTER TUDOMÁNY- EGYETEM HÁROMSZÁZÉVES ÜNNEPE

A Pázmány Péter Tudományegyetem május 12-én díszülést ül háromszázéves fennállásának ünneplésére. Országgraszoló jubileum ez, ha nem világraszoló.

Nagy történelmi évfordulónk volt honfoglalásunk ezredéve, ehhez hasonló lesz az európai kulturaközösségbe Szent István alatt történt belépésünknek kilencszázadéve (a szent király halála évfordulóján, 1938-ban) és ilyen a visszaemlékezés Pázmány Péter esztergomi érseknek arra a gesztusára, amellyel a nagyszombati egyetemnek háromszáz év előtti megalapításával a magyar oktatásügyet európai színvonalra emelte.

Pázmánynak szívügye volt a magyar egyetem, amelyért óriási áldozatot hozott. De kevésbé ezt bámuljuk benne, mint inkább bátorságát, célkitűzését, jövőbelátását. Mert milyen időben, milyen környezetben élt Pázmány 1635-ben? Magyarország nagyobb része török uralom alatt nyögött, Kőzépeurópát pedig a harmincéves háború dulta szét. Németországban egymásra bicsukták az egyetemeket, Pázmány ellenben ebben a fővárosa vesztett országban megvetette annak az egyetemnek az alapját, amely mai napig — leányegyetemeivel együtt — haszna és dicsősége az országnak.

Pázmány alapító levelében megmondta mit akart: *emelni a nemes magyar nemzet dicséjét.* „E célra, — ugymond — legbiztosabb eszközzel tünt fel előtünk egy tudományegyetem felállítása, melyben a harcias nemzet erkölcsi szelidülnének s az egyház és állam igazgatására alkalmas férfiak neveltetnének. Ily intézet életbeléptetésére nem hiányzott kedvünk és igyekvésünk; azonban a haza veszedelme és némely szükséges alapítványok mindekoráig akadályozták hő óhajtatunk teljesedését. Most végre, miután Isten törekvéseinek áldásával és mennyei kegyeivel elhalmozta, rendelkezésünkre áll némi pénzösszeg, mellyel létesíthetünk valamit, ha nem is a cél nagyságával összehangzót, legalább szorongatott hazánk szükségéinek megfelelőt”.

Ez az alapítóokmány 1635 május 12-én kelt. Pázmány ezzel egyidejűleg gondoskodott arról, hogy vagyonából 100.000 forint álljon rendelkezésére — a nagyszombati új egyetemnek. 1635 november

13-án az egyetem meg is nyílt s a tanítás a karácsonyi ünnepek után megkezdődött.

A „barbár“ Magyarország nagyszombati egyeme ily módon kilenc évvel követte nyomon az ősi kulturájú/Salzburg egyetemét és eggyel a világhíres utrechti egyetemet, viszont harminc évvel megelőzte a kieli egyetemet. Az sem érdektelen, hogy az 1635-ös alapítási év összeesik a francia akadémia alapításával.

Egyetemünk további történelméből csak azok a legfontosabb adatok álljanak itt, amelyek szerint Mária Terézia 1777-ben áthelyezte az egyetemet Budára az általa építtetett királyi palotába, majd 1780 június 25-én azt

ünnepiesen felavatatta. 1784-ben következett be az egyetemnek — II. József intézkedése folytán — Pestre való áthelyezése.

Az egyetem budai felavatása olyan ünnep volt, amilyent időtlen idők óta nem látott az ország. Ünnep, amelyben mindenki ünnepelt — a művelődés iránt való lelkesedésből. Ime néhány sor abból a leírásból, amelyet a törhetetlen magyar érzelmű Ányos Pál — ugyanaz, aki Kalapos királynak nevezte el II. Józsefet — hagyott ránk:

Az igazi magyar buzgóság egész elolvadásig érdekelte sziveinket, midőn az egész Vár mintegy forrongott a sokaságtól. Országunknak minden részéből a nemesség ott volt. Gr. Pálffy Károlyt, aki öfelsége személyét viselte, több mint hatvan hatlovas hintó kísérte és 14 pestvármegyei nemes ifjúból állott a gárdája... Azt vélte volna az ember, hogy Mátyás királyt hozzák haza Csehországból, oly pompás volt ez az ünnep. Az ágyuk szünet nélkül ordítottak; a tárogatósip a sziveket keresztüljárta...

Következett a tulajdonképpeni felavató ünnepség a királyi palotának XVIII. századi részének mai napig

Az egyetem nagy cimere a Mária Terézia által kiadott Diploma Inauguralében.

Pázmány Péter bibornok, esztergomi érsek aláírja az egyetem alapítólevelét.

A budai Egyetem felavató ünnepe 1780-ban.

érintetlenül meglévő dísztermében. Schmutzer bécsi festő egykori rajza, amelyet képeink közt közlünk, pontosan megfelel az egykoru leírásoknak. Ezek szerint a terem végén állították fel vörös bársony mennyezet alatt Mária Terézia életnagyságu képét, jobbra testőrök és gránátosok közt ült gróf Pálffy az egyetemi tanáccsal, vele szemben a dékánok s a tanárok; a terem közepén a meghívott előkelőségek s az idősebb egyetemi hallgatók.

A bevonulás után gróf Pálffy feltette kalpagját és elmondta felavató beszédét, amelyet a kortársak nem győztek magasztalni, majd — miután a felavató diplomák is felolvastattak — ezeket a pecsétekkel és kulcsokkal egyetemben dobok pergése és trombiták harsogása közt átadta a tanács elnökének. „Ó, hány magyart láttam velem együtt könnyezni“, jegyezte fel Ányos Pál.

A királyi biztós külön kiemelte, hogy a királynő Budára, a régi magyar királyok székhelyére helyezte át az egyetemet. Ezzel kezdődött meg Budának és Pestnek újból országos fővárosokká voló nyilvánítása, ami megtörtént II. József alatt, aki magát az egyetemet Pestre helyezte át.

A Pázmány Péter Tudomány Egyetemnek tehát oktató célján túlmenőleg megvolt a maga város- és országfejlesztő jelentősége is, amely manap örvendetesen tapasztalható leányegyetemeinél, a szegedi, pécsi és debreceni egyetemeknél.

Figyeljük azt is meg, hogy egyetemünknek 1777—1784-es rangemelkedése szintén válságos időszakban történt. Ezidőtájt, még inkább a napoleoni időkben, amikor a mi egyetemünk szép fejlődésnek indult, ismét számos német egyetem megszűnt, így a mainzi, kölni, salzburgi. Viszont számos jeles külföldi egyetemnek még csak ezután vetették meg alapját: a genovainak 1812-ben, a messinainak 1838-ban, a marseilleinek 1854-ben. És amikor a mi Pázmány Péter Tudományegyetemünk már megkezdte volt harmadik századévét, még csak akkor keletkeztek nagyvontatva a tőlünk keletre fekvő országok egyetemei: Athénben 1837-ben, Jassyban 1861-ben, Szófiában 1888-ban, Konstantinápolyban 1900-ban.

Válságos időben ünnepeljük meg egyetemünk háromszázadévét is. Alapításakor Pázmány Péter nem gondolhatott az okkupált részen lévő Budára, nekünk pedig összeszoruló szívvél kell megállapítanunk, hogy Nagyszombat, ahol Pázmány művének alapját megvetette, ma nincs hazánk politikai határai között. Ez az ünnep azonban kevésbé való arra, hogy keserőségeinket hangsúlyozzuk, mint inkább arra, hogy az egész világ előtt bemutassuk kulturánknak ezt a dicsőséges multu fejezetét és azt az abból származó örökséget, hogy a magyar nemzet az egyetemes művelődés szolgálatából a legválságosabb időkben is kivéti a részét.

Perneszy Kálmán.

Az egyetemi templom homlokzata.